

AgEcon SEARCH

RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

Adam Czarnecki, Maciej J. Nowak

Konflikty przestrzenne. Pomiedzy wymiarem geograficzno-ekonomicznym a prawnym*

Streszczenie: W ostatnich dekadach konflikty przestrzenne stały się istotnym problemem badawczym podejmowanym przez przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych. Jednak różnorodność teorii i sposobów analizy konfliktów stworzyła bariery metodologiczne między dyscyplinami, ograniczając transfer wiedzy i utrudniając integrację wyników badań. Literatura naukowa dotycząca konfliktów przestrzennych zdominowana jest przez prace geografów i planistów, dla których przestrzeń geograficzna wyznacza kluczową perspektywę badawczą. Równocześnie oparcie analizy konfliktów wyłącznie na aspekcie prawnym nadmiernie skupia uwagę na regulacjach prawnych kosztem innych istotnych czynników – gospodarczych, społecznych i geograficznych. Celem artykułu było rozpoznanie, w jaki sposób aspekt prawny jest uwzględniany w kluczowych koncepcjach geograficzno-ekonomicznych stosowanych w badaniu konfliktów przestrzennych. Odniesiono się przy tym do obszarów wiejskich i ziemi rolnej, które ze względu na pełnią doniosłą funkcję w zaopatrywaniu społeczeństwa w żywność i liczne dobra publiczne traktowane muszą być jak szczególnie zasób wymagający ochrony prawnej. Zidentyfikowano kluczowe wyzwania teoretyczne i badawcze w analizowaniu konfliktów przestrzennych, a także zależności między dwoma ujęciami tego rodzaju konfliktów. Wyodrębniono kierunki możliwego ujęcia konfliktów przestrzennych w prawie planowania przestrzennego. Wykazano, że teorie i koncepcje geograficzno-ekonomiczne mogą

Dr hab. Adam Czarnecki, prof. IRWiR PAN, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk, ul. Nowy Świat 72, 00-330 Warszawa, e-mail: aczarnecki@irwirpan.waw.pl, ORCID: 0000-0001-9357-553X; **dr hab. Maciej J. Nowak, prof. ZUT**, Wydział Ekonomiczny, Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie, Al. Piastów 17, 71-899 Szczecin, e-mail: maciej.nowak@zut.edu.pl, ORCID: 0000-0001-6437-3226.

* Badania, których wyniki opisano w niniejszym artykule, zostały sfinansowane ze środków Narodowego Centrum Nauki (projekt: „Wielofunkcyjność i wartość ziemi rolniczej – racjonalność wykorzystania a konflikty interesów”, nr 2018/29/B/HS4/01354).

Utwór dostępny jest na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 4.0 Międzynarodowe.
[Creative Commons CC BY 4.0.](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

być użyteczne w kształtowaniu prawodawstwa dotyczącego planowania przestrzennego, uwzględniając w ten sposób zmieniające się wzorce użytkowania ziemi oraz procesy i zjawiska społeczno-gospodarcze wyrażające się w występujących coraz powszechniej konfliktach przestrzennych.

Słowa kluczowe: konflikty przestrzenne, konflikty o ziemię, planowanie przestrzenne, teorie i koncepcje geograficzno-ekonomiczne, ujęcie prawne.

1. Wprowadzenie

Zagadnienie konfliktów przestrzennych (*spatial conflicts*) podejmowane było w ostatnich dziesięcioleciach przez licznych autorów krajowych i zagranicznych (Grochowska 2016; Darly, Torre 2013). Reprezentowali oni różne dyscypliny z szeroko pojętej dziedziny nauk społecznych, a wśród nich m.in. ekonomię (Milczarek-Andrzejewska, Zawalińska, Czarnecki 2018), socjologię (Iadicola 1990), psychologię (Beinat 2001), antropologię (Brogden, Greenberg 2003), nauki polityczne i nauki prawne (Robinson, Graham 2018; Butler 2009), a także geografie społeczno-ekonomiczną (*human geography*) (Cieślak 2019) i silnie związane z dwoma ostatnimi planowanie przestrzenne miast i wsi (Mann, Jeanneaux 2009), co – uogólniając – pozwoliło na wszechstronne ujęcie konfliktów przestrzennych i lepsze zrozumienie ich genezy, mechanizmów i sposobów ich rozwiązywania. Jednocześnie, jak podsumował to Tom Coppens, „wypracowanie i rozwijanie odmiennych teorii, koncepcji i metod analizy konfliktów, posługiwanie się własnym językiem i nacisk na różne aspekty tego zagadnienia odpowiedzialne są za wytworzenie barier metodologicznych pomiędzy dyscyplinami uniemożliwiających transfer wiedzy między nimi, a w efekcie brak powiązań między wynikami i wnioskami płynącymi z dotychczasowych badań” (Coppens 2011a, s. 60–61). Z powyższych względów wynikają poważne niedogodności w prowadzeniu badań nad konfliktami przestrzennymi. Występują one zarówno pomiędzy zaangażowanymi w wyjaśnianie tego fenomenu przedstawicielami różnych dyscyplin, jak i w zakresie przedmiotowym pomiędzy podejmowanymi (szczegółowymi) problemami badawczymi. Duża część tych ostatnich weryfikowana jest empirycznie na podstawie pojedynczych studiów przypadku i ma już z założenia charakter jednostkowy, a często również przyczynkowski.

Cechą charakterystyczną literatury naukowej traktującej o konfliktach przestrzennych jest – szczególnie w piśmiennictwie krajowym – znakomita przewaga publikacji autorstwa geografów (społeczno-ekonomicznych) i planistów przestrzennych (m.in. Dmochowska-Dudek 2014; Tokajuk 2011). Bezpośrednie odwołanie się

do przestrzeni geograficznej i jednego z jej kluczowych elementów – ziemi – przy określaniu miejsca, funkcji i charakteru w pojęciu konfliktu, wydaje się głównym motorem, motywacją czy wręcz predestynacją podejmowania badań nad tym problemem przez geografów. Każdy konflikt przestrzenny jest unikalny i wynika ze specyficznych dla określonego obszaru społecznych, ekonomicznych i ekologicznych interakcji (Campbell 1996). Co więcej, znakomita większość konfliktów przestrzennych nie wynika z ubytku zasobów ziemi i spadku ich jakości w wyniku przyczyn naturalnych (katastrof), lecz z bezpośredniej lub pośredniej działalności oraz form i sposobów zarządzania nimi przez człowieka (Certomà, Martellozzo 2019, s. 1106). W związku z tym konceptualizacja konfliktów przestrzennych jedynie w wersji „czysto” geograficznej ma niewielkie uzasadnienie przede wszystkim ze względu na jej poważne ograniczenia nie tyle w zakresie analizy, ile interpretacji, wyjaśniania i rozumienia mechanizmów konfliktów.

Wadliwe jest również oparcie konfliktów przestrzennych wyłącznie na ujęciu prawnym. Zagrożenie takie w mniejszym zakresie występuje z perspektywy teoretycznej, a w zdecydowanie większym – z perspektywy dyskusji o funkcjonowaniu konkretnych systemów planowania przestrzennego (Nadin i in. 2020; 2018; Reimer, Getimis, Blotvogel 2014). Dyskusja o uwarunkowaniach prawno-instytucjonalnych bardzo często bowiem skutkuje nadmiernym przywiązywaniem wagi do kwestii regulacji prawnych i jednoczesnym pomijaniem innych uwarunkowań (związanych z wymienionymi powyżej płaszczyznami tematycznymi z zakresu ekonomii, geografii czy socjologii). Pomimo tej prawidłowości i związanego z nią ryzyka wskazać należy, że istotna luka analityczna występuje również przy okazji określania roli prawa w rozstrzyganiu konfliktów przestrzennych. Teoretycznie bowiem to właśnie regulacje prawne i wynikające z nich procedury administracyjne i sędowo-administracyjne powinny dostarczać podstaw umożliwiających dokonanie obiektywnej oceny racji zgłaszanych przez uczestników konfliktów oraz wyrażenie ostatecznego rozstrzygnięcia. W praktyce jednak w licznych systemach planowania przestrzennego ramy prawne okazują się wadliwe (Moroni i in. 2020). Konsekwencją tego stanu rzeczy jest sankcjonowanie takich rozwiązań systemowych, w których ostateczne rozstrzygnięcia władz publicznych w odniesieniu do konfliktów przestrzennych oparte są na subiektywnych, często przypadkowych przesłankach. Przy okazji konstrukcji poszczególnych przepisów zdecydowanie brakuje pogłębionej refleksji teoretycznej dotyczącej dyscyplin innych niż prawo. Problem ten szczególnie zauważalny jest w Polsce, w której problemy z prawem planowania przestrzennego należy uznać za ponadstandardowe (Śleszyński i in. 2020; Cotella 2014).

W niniejszym artykule zarysowane wyżej ujęcia konfliktów przestrzennych zawężono w sensie terytorialnym do obszarów wiejskich, które obejmując unikalny (specyficzny) strategiczny zasób – ziemię rolną – mają kluczowe znaczenie

w zaopatrywaniu ogółu społeczeństwa w żywność i liczne dobra publiczne, w tym bezpieczeństwo żywnościowe, trwałość i zrównoważenie środowiskowe, usługi ekosystemowe oraz wiejski (tradycyjny) krajobraz.

Wynika stąd też szczególna rola planowania przestrzennego polegająca na ochronie tego wartościowego zasobu przed niekontrolowaną urbanizacją mieszkaniową i ekonomiczną lub innymi formami zagospodarowania zagrażającymi jakości i produktywności ziemi rolnej. Efektywna ochrona prawna stanowi istotne wsparcie rozwoju odpornych i zróżnicowanych systemów rolnych mających zdolności do zaspokajania różnych potrzeb żywieniowych, a jednocześnie wzmacniania wydolności gospodarczej wiejskich społeczności. Ponadto dobrze funkcjonujący system planowania przestrzennego pośrednio wspiera lokalne systemy żywnościowe, zmniejszając zależność od transportu żywności na duże odległości, a w konsekwencji minimalizując negatywne efekty dla środowiska przyrodniczego. Co więcej, pozwala on również na integrację praktyk agroekologicznych, ochrony bioróżnorodności oraz trwałego i zrównoważonego zarządzania zasobami wodnymi z korzyścią m.in. dla krajobrazu wiejskiego. Ogólnie rzecz biorąc, planowanie przestrzenne na obszarach wiejskich jest niezwykle istotne dla równoważenia konkurujących ze sobą funkcji i charakterystycznych dla nich typów użytkowania ziemi, ochrony ziemi rolnej, promowania trwałego rozwoju, a także podnoszenia jakości życia społeczności wiejskich.

W powyższym kontekście celem artykułu było określenie, w jaki sposób wymiar prawny znajduje zastosowanie w aktualnych (użytecznych) geograficzno-ekonomicznych koncepcjach konfliktów przestrzennych. Konsekwencją realizacji tego celu było wyodrębnienie istotnych obszarów tematycznych związanych ze sferą prawną, ważnych z perspektywy dyskusji o konfliktach przestrzennych. Sformułowano następujące pytania badawcze:

- które koncepcje geograficzno-ekonomiczne można obecnie uznać za kluczowe z perspektywy dyskusji o konfliktach przestrzennych?
- jakie są główne kierunki analizy/badań konfliktów przestrzennych w polskim piśmiennictwie geograficzno-ekonomicznym?
- w jaki sposób i w jakim stopniu we wskazanych kierunkach analizy/badań należy uwzględniać wymiar prawny?

W artykule, po zdefiniowaniu celu pracy, odwołano się do kluczowych w takim ujęciu koncepcji geograficzno-ekonomicznych użytecznych w analizie konfliktów przestrzennych. Odniesiono je do teoretycznej dyskusji obejmującej sferę tematyczną planowania przestrzennego i sferę prawa planowania przestrzennego, wyodrębniając w tym ostatnim przypadku kluczowe bariery systemowe.

2. Przegląd koncepcji geograficzno-ekonomicznych dotyczących konfliktów przestrzennych

W opisywaniu przestrzeni konfliktów (*conflict space*) geografowie społeczno-ekonomiczni odwołują się najczęściej do teorii socjologicznych i ekonomicznych, a spośród nich głównie do teorii konfliktu społecznego (Kalande 2008; Germain, Floyd 1999) i teorii instytucjonalnej (Maruna, Crnčević, Milojević 2019; Thorn 2012). W większości społeczeństw użytkowanie ziemi/przestrzeni jest opisane i ograniczone regulacjami, stąd też wynika rola teorii instytucjonalnej jako podstawy konceptualizacji i osadzenia zagadnienia konfliktów przestrzennych (i prób ich rozwiązywania) w kontekście politycznym, tj. istniejących instytucji, regulacji, reżimów instytucjonalnych, a nade wszystko kwestii planowania przestrzennego (Leffers, Wekerle 2019). W literaturze odnajdziemy również studia nad konfliktami wykorzystujące teorie gier, a w niej warte dostrzeżenia pojęcie wiarygodnego zaangażowania (*credible engagement or commitment*), m.in. w celu odróżnienia konfliktu od stanu napięcia (*tension*) (Joerin i in. 2005, za: Darly, Torre 2013). Licznie występują też pozycje poświęcone konkretnym konfliktom interpersonalnym (studiom przypadku) w kontekście planowania przestrzennego, m.in. dotyczące: wpływu działalności górniczej na środowisko przyrodnicze (Sairinen, Tiainen, Mononen 2017), zanieczyszczenia powietrza pochodzącego z sektora mieszkaniowego i przemysłowego (Gołąb-Korzeniowska 2008), turystyki masowej i urbanizacji turystycznej (Alvarez-Sousa 2018), zaśmiecania terenów otwartych (Hu i in. 2018), zanieczyszczeń wizualnych (np. efekt stroboskopowy) i innych efektów działania turbin wiatrowych (van der Horst, Toke 2010), hałasu wynikającego z ruchu drogowego (Joerin, Thériault, Musy 2001), lokalizacji obozów dla uchodźców (Kreichauf 2018), wiejskich i miejskich stylów życia w strefach podmiejskich (Hite 1998), niszczenia historycznej tkanki miejskiej i dziedzictwa kulturowego (Nicholls, Cotterill 2018), ograniczeń w użytkowaniu obszarów chronionych (Głogowska, Szendera, Chmielewski 2013), jak również ogólnie zmian w środowisku przyrodniczym (von der Dunk i in. 2011).

Nie tylko intuicja, lecz także dotychczasowe badania nad konfliktami przestrzennymi dowodzą znaczenia i aktualności odniesień do charakterystyk typowych dla miasta i życia miejskiego – koncentracji, aglomeracji, skali, heterogeniczności, unikalności, kreowania, promieniowania, dyfuzji i dystrybucji (Torre i in. 2014). Stąd też wynika odwołanie się w artykule do kluczowych spośród licznych teorii geografii ekonomicznej (Chojnicki 1999), istotnych dla badań nad konfliktami o ziemię, w tym do:

1. Teorii lokalizacji (działalności gospodarczej) w kontekście występowania efektów zewnętrznych zmian użytkowania ziemi (*spatial externalities*).
2. Teorii miejskiego użytkowania ziemi.

3. Teorii środowiska człowieka, ważnych dla zrozumienia relacji człowieka z miejscem i środowiskiem przyrodniczym.
4. Teorii planowania przestrzennego (Lechowska 2022).

Wkład geografów do analizy i wyjaśniania konfliktów przestrzennych upatrywać należy w podejmowaniu przez ich przedstawicieli holistycznej konceptualizacji pojęcia miejsca jako zjawiska emocjonalnego, kulturowego i psychologicznego oraz relacji człowieka z miejscem (Ruoso, Plant 2018). Liczne próby ujęcia tego zagadnienia, choć głównie przez socjologów, skutkowały wytworzeniem wielu szczegółowych pojęć i terminów (m.in. *place identity*, *place attachment*, *place dependence*, *sense of place*), które zdaniem zaangażowanych w tę tematykę badaczy miały umożliwić gruntowną i bliską rzeczywistości interpretację miejsca i relacji, jakie ustanowił z nią człowiek. Laure-Elise Ruoso i Roel Plant (2018) zaproponowali, by konceptualizacja konfliktów przestrzennych występujących w strefie *peri-urban* opierała się na dwóch typach relacji pomiędzy różnymi aktorami/grupami, tj. w odniesieniu do (1) miejsca i (2) krajobrazu, jakie między sobą współdzielą i współużytkują. Podkreślali oni jednocześnie utrwalone w literaturze ujęcie, w którym pierwszy z typów relacji identyfikuje miejsce poprzez uchwycenie indywidualnych doświadczeń życiowych poszczególnych aktorów w konkretnej przestrzeni; w rezultacie w tym typie relacji miejsce uznawane jest jako bardziej „doświadczalne”. Natomiast drugi typ relacji koncentruje się na sposobach, w jakich poszczególni aktorzy postrzegają krajobraz z zewnątrz – w konsekwencji krajobraz jest tutaj bardziej zewnętrzny i obiektywny (Setten 2006, za: Ruoso, Plant 2018, s. 58).

W tym miejscu należy zasygnalizować modele (miejskiego) użytkowania ziemi. Monocentryczne modele miejskiego użytkowania ziemi zostały opracowane w latach 20. i 30. XX stulecia w Stanach Zjednoczonych, a szczególne zasługi na tym polu należą się socjologom miasta szkoły chicagowskiej. Z punktu widzenia konceptualizacji potencjalnych konfliktów przestrzennych warto odnieść się tutaj do koncentrycznego modelu miasta Ernesta Burgessa (1925) wykorzystującego podejście ekologiczne (wkład biologów z dziedziny ekologii roślin i teorii Darwina dotyczącej walki międzygatunkowej). W teorii tej miasto rozpatrywane jest jako dynamiczny system adaptacyjny, w którym konkurencja między funkcjami/działalnościami stanowi główny czynnik organizacji jego struktury przestrzennej. Co szczególnie użyteczne dla opisywania sytuacji konfliktowych o otwartą przestrzeń, sam Burgess podkreślał duże znaczenie kierunku dalszego rozwoju miasta na zewnątrz, a więc na obszary wiejskie z istniejącą funkcją rolniczą. Zmiany użytkowania ziemi były w tej teorii wyjaśniane inwazją i sukcesją bogatszych grup społeczeństwa miejskiego przenoszących się do bardziej odległych (względem rdzenia miasta) miejsc. Oznaczało to częstsze interakcje między nowo przybyłymi a autochtonami (w tym rolnikami), na które składały się również konflikty między obu grupami.

Brian J.L. Berry (1963), podejmując wątek renty ziemskiej, zaproponował model *commercial structure and commercial blight* na podstawie długoletniej obserwacji zmian liczby i rozmieszczenia placówek handlu detalicznego i centrów handlowych Chicago. Badacz ten zidentyfikował powierzchnię wartości ziemi miejskiej, w której wartości ziemi spadały w miarę oddalania się od centrum miasta, lecz jednocześnie wzrastały w pewnych miejscach oddalonych od centrum, tj. wokół ważnych węzłów komunikacyjnych. Współcześnie wkład Berry'ego wyjaśnia zmiany w strukturze użytkowania ziemi w strefie *peri-urban*, w której jednym z ważnych czynników jest rozwój infrastruktury transportowej, co nie tylko podnosi cenę gruntów w ich bezpośrednim sąsiedztwie, ale też czyni je bardziej atrakcyjnymi dla działalności pozarolniczych, wypierając ekstensywne funkcje produkcyjne – rolnictwo i leśnictwo. Pewne uzupełnienie tej koncepcji zaproponował Maurice Yeates (1965), który rozmieszczenie sub-centrów wyjaśniał istnieniem ważnych węzłów komunikacyjnych, jak również występowaniem innych elementów podnoszących atrakcyjność miasta pod kątem lokalizacji inwestycji gospodarczych i wartości ziemi, np. infrastruktury społecznej.

Wkład geografów w konceptualizację konfliktów przestrzennych obejmuje także badania nad tzw. przestrzennymi efektami zewnętrznymi (*spatial externalities*). Podkreślić przy tym należy silne osadzenie owych badań w naukach ekonomicznych, wynikające głównie z percepcji i obaw doświadczanych przez część właścicieli ziemi (najczęściej pod funkcjami rezydencjalnymi) i znajdujących się tam nieruchomości, związanych ze spadkiem wartości tych majątków spowodowanym przez zmiany użytkowania ziemi w ich bezpośrednim sąsiedztwie (Peterson 1989, s. 26). W konsekwencji – podobnie jak w ekonomii – efekty zewnętrzne definiowane są jako takie, które ujawniają się, gdy działania podejmowane przez aktorów na rynku bezpośrednio rzutują (wpływają na użyteczność lub możliwości produkcji) na zachowania innych aktorów na rynku, a oddziaływanie to odbywa się poza mechanizmami rynkowymi lub nie jest odzwierciedlone na rynku (Centemeri 2009). Podobnie przestrzenne efekty zewnętrzne są definiowane jako zmiany użytkowania ziemi bądź transakcje obrotu ziemią wpływające na wartość ziemi lub na wartość jej wymiany w taki sposób, że nie jest to uwzględnione w transakcji rynkowej (Papageorgiou 1978, za: Coppens 2011a, s. 62).

Przestrzenne efekty zewnętrzne odnoszą się nie tylko do wartości nieruchomości, lecz także do dostępności do innych funkcji, sieci społecznych, zapewnienia czystego powietrza, pięknego krajobrazu naturalnego i malowniczych widoków (Coppens 2011b, s. 196). Można jednak założyć, że to właśnie negatywne efekty są bardziej zauważalne i odczuwalne przez aktorów, ale też bardziej dotkliwe dla nich, stąd poświęcano im większą uwagę w dotychczasowych badaniach. Przykładem konceptualizacji negatywnych przestrzennych efektów zewnętrznych w geografii

społecznej jest NIMBY (*not in my backyard*), które uznaje się za ich najbardziej popularny wariant. Syndrom NIMBY – jak często jest on określany – odnosi się do nieprzyjemnej reakcji mieszkańców na lokalizację niepożądanych inwestycji (najczęściej infrastruktury, urządzeń lub ogólnie inwestycji celu publicznego) w ich bezpośrednim otoczeniu (Freudenberg, Pastor 1992, za: Coppens 2011a, s. 65). Coppens podaje też inne, mniej popularne warianty tej postawy, m.in. LULU (*locally unwanted land use*), który bezpośrednio dotyczy sposobu użytkowania ziemi, a także silniejsze i o wydźwięku zbiorowym, poszerzające zakres przestrzenny i przedmiotowy – NIABY (*not in any backyard*), NOPE (*not on Planet Earth*) aż do BANANA (*build absolutely nothing anywhere*) odnoszący się do protestu motywowanego silnym oporem w stosunku do dalszej urbanizacji (Coppens 2011a, s. 65).

Zdaniem Coppensa (2011a) NIMBY opisywane jest w literaturze jako dylemat społeczny (*social dilemma*) bądź jako dylemat wieloosobowego więźnia (*multi-person prisoner's dilemma*), jako że rozumiane szerzej społeczeństwo niewątpliwe zyskałoby na realizacji inwestycji celu publicznego, ale z punktu widzenia społeczności lokalnej lub sąsiedztwa inwestycji łączone są z nią wyłącznie efekty niepożądane (Coppens 2011a, s. 65) zagrażające lokalnym interesom i równie często wizji rozwoju. Co istotne dla treści prezentowanych w artykule, inaczej rozkładają się akcenty w badaniach NIMBY z perspektywy użytkowania ziemi (geograficznej) i socjologicznej, o czym wspomina Mark N. Wexler (1996). Ta pierwsza, uznawana za bardziej tradycyjną/konwencjonalną, przedstawia syndrom NIMBY jako emocjonalną i egoistyczną reakcję społeczności, która w rezultacie swojego oporu zwiększa koszty realizacji inwestycji nadrzędnych, ale jednocześnie minimalizuje koszty ponoszone przez lokalną społeczność. W drugiej z perspektyw syndrom NIMBY ujmowany jest jako próba zrozumienia znaczenia i implikacji zorganizowanego zachowania opozycyjnego dla społeczeństwa, w której ramy teoretyczne budują trzy poziomy: retoryczny, zmiany zasad i szerszych następstw samego oporu. Nie bez powodu więc w badaniach nad NIMBY pomocne są odwołania do kwestii percepcji ryzyka (efektów obiektywnych i postrzeganych), a także silniejsze zaangażowanie psychologii jako nauki w wyjaśnianie tego fenomenu (Puls, May 2020).

3. Konflikty przestrzenne z perspektywy planowania przestrzennego

Wkład geografów jest zauważalny nie tylko w aspekcie rozpoznawania przyczyn i mechanizmów konfliktów przestrzennych, ale też ich rozwiązywania. Widać to najbardziej w teorii planowania przestrzennego. Niemniej jednak należy tutaj wyraźnie zaznaczyć – za Coppensem – że mimo silnego osadzenia i ugruntowanej pozycji zagadnienia konfliktu w literaturze planistycznej główny nacisk położony został raczej na preskryptywne (nakazujące i dyktujące zasady postępowania) oraz normatywne

teorie i koncepcje uwzględniające pojęcie konfliktu przestrzennego niż na analizę dynamiki zachowań (jednostek i grup), która determinuje konflikty (Coppens 2011a, s. 61). Jednym z wciąż aktualnych problemów, omawianych powszechnie w literaturze dotyczącej planowania przestrzennego i środowiska przyrodniczego, jest wartość i wycena, a w związku z tym ochrona, otwartych przestrzeni (terenów niezabudowanych, zielonych) (Marta-Pedroso i in. 2018), szczególnie w strefach *peri-urban*. Wzrastające zainteresowanie tym zagadnieniem wynika z wymogów i tendencji do tworzenia stref buforowych (np. pasów zieleni, celowo niezabudowanych przestrzeni), będąc jednocześnie jednym z kluczowych elementów tzw. *governance* „rozlewania się” miast, lecz także dostępnych komunikacyjnie stref rekreacyjno-wypoczynkowych, różnych form obszarów chronionych (form mniej lub bardziej restrykcyjnych) oraz obszarów o wysokich wartościach estetycznych i symbolicznych dla mieszkańców pobliskiego miasta, otaczających obszarów wiejskich lub całego regionu (Engström, Gren 2017). Jednocześnie funkcja produkcyjna na tych obszarach, reprezentowana zwykle przez działalności ekstensywne z rolnictwem na czele, i wytworzony przez nią krajobraz „produkcyjny” są współcześnie marginalizowane w praktykach planowania (Libby, Sharp 2003) – dzieje się tak nawet wtedy, gdy powszechny w przepisach planistycznych jest ogólny cel ochrony gruntów rolnych, szczególnie tych o wysokiej wartości użytkowej (Iacoponi 2004). W najnowszym raporcie OECD „Rural Poland” podkreślano również, iż procesy peryurbanizacji w Polsce, jedynie w niewielkim stopniu kontrolowane w sensie planistycznym, doprowadziły do ubytku gruntów rolnych wysokiej jakości (OECD 2018, s. 207).

Świadomość unikalności obrzeży miejsko-wiejskich przekłada się coraz częściej na postulaty uwzględnienia ich w politykach terytorialnych oraz w założeniach teoretycznych i praktykach planowania przestrzennego. Wzrastające oczekiwania społeczne (nie tylko w wyniku „rozlewania się” miasta, ale też urbanizacji turystycznej) dotyczące większej interwencji instytucji publicznych w ustanowienie obszarów chronionych przy jednoczesnej wielości i różnorodności funkcji, aktywności i działalności występujących na tym samym obszarze wymagają wspólnego wypracowania, wdrożenia i stosowania się do zasad użytkowania ziemi dzielonej przez różnych interesariuszy. Jest to konieczne zwłaszcza wtedy, gdy pozostaje relatywnie niewiele zasobów do podziału/współużytkowania lub kiedy istniejące polityki i regulacje prowadzą do nieefektywnego ich wykorzystania. Szczególnie w takich sytuacjach możliwości wystąpienia zawodności działań publicznych (*public action failures*) są bardzo duże, ponieważ aktorzy cechują się większą skłonnością do „naginania” i nieegzekwowania prawa, bo działają bardziej oportunistycznie; w efekcie prowadzi to do nierówności, polaryzacji i konfliktów (Bauby 2018).

Tradycyjny model planowania przestrzennego, często określany jako pasywne podejście planistyczne skoncentrowane na kontroli użytkowania ziemi za pomocą

systemu stref(owania) i przepisów, a także tzw. racjonalny model kompleksowego planowania lub tzw. planowania synoptycznego (Healey 2003; Albrechts, Alden, Da Rosa Pires [red.] 2001) wydają się nieodpowiednie do stawienia czoła aktualnym wyzwaniom, przed którymi stoją kraje, regiony i władze lokalne. Z czasem na popularności zyskało rozwiązanie rekomendowane już od lat 90. XX w. jako najefektywniejsze – uznane też za paradygmat w planowaniu przestrzennym – tzw. planowanie partycypacyjne i zbiorowe, włączające w tę procedurę możliwie największą liczbę reprezentantów różnych grup społecznych, aktorów (nie tylko lokalnych, np. inwestorów zewnętrznych) tak, aby w miarę możliwości ograniczyć negatywne efekty zewnętrzne oraz uwypuklić i rozszerzyć oddziaływania efektów pozytywnych (Forester 1999).

Bez wątpienia kluczowa w tym kontekście wydaje się kwestia – czy i do jakiego stopnia wizje, obraz, wyobrażenia miejsca i przestrzeni zamieszkiwanego obszaru lub obszaru inwestycji / prowadzenia działalności – prezentowane przez różnych interesariuszy – są ze sobą spójne lub bliskie sobie. Najczęściej tak nie jest, tym bardziej że w stosunku do różnych rzeczywistości – wsi, miasta, obszarów turystycznych – swoje potrzeby i oczekiwania wyraża coraz większa liczba interesariuszy, nie tylko reprezentujących lokalne interesy. Co więcej, niekiedy zdarza się, że to nie aktorzy lokalni są najbardziej wpływowi i mają największą siłę przetargową. Ponadto przeciwstawiane są tu niekiedy interesy jednostek, lokalnych społeczności, interesom dotyczącym tej samej przestrzeni wyrażanym przez całe społeczeństwo, którego „tubą” jest rząd, władze, ruchy społeczne itp.

O modelu partycypacyjnym pisano także w Polsce, omówił go m.in. Krzysztof Herbst (2014). Badacz ten podkreślał, że wspomniana wyżej trudność w osiągnięciu konsensusu wynika z intensywności zdarzeń i heterogeniczności miast, które są jednocześnie źródłami konfliktów (Herbst 2014, s. 17). Wskazywał na efektywność i sukces partycypacyjnego modelu planowania, w którym „planowanie przestrzenne wyposażone w instrumenty partycypacji społecznej, ogranicza konflikty nieuniknione przy decyzjach o wykorzystaniu i zagospodarowaniu terenu” (Kowalewski 2013, za: Herbst 2014, s. 20). Podobne zalety planowania partycypacyjnego wskazywano też w innych badaniach, np., że „jest to metoda zapobiegająca powstawaniu konfliktów i protestów społecznych, które w planowaniu przestrzennym są nieuniknione” (Kikosicka 2014, s. 102).

4. Konflikty przestrzenne w polskim piśmiennictwie geograficznym

Wyodrębnić można cztery główne wątki badawcze i podejścia dotyczące konfliktów przestrzennych pojawiające się w polskim piśmiennictwie geograficznym. Pierwszy z nich to zbiór indywidualnych studiów przypadku z naciskiem

na pogłębioną analizę konkretnych konfliktów ujawnionych. W tym kontekście należy odwołać się do niezwykle cennego dla budowy ram teoretycznych badania konfliktów społeczno-przestrzennych artykułu, w którym jego autorka, Karolina Dmochowska-Dudek (2014), łączy pojawienie się pierwszych opracowań na ten temat i ogólny wzrost zainteresowania tą problematyką z budowaniem społeczeństwa obywatelskiego w latach 90. XX w., po upadku komunizmu. I choć, jak wylicza autorka, nie było i nie ma do tej pory jednoznaczności w kwestii nazewnictwa – bo są to m.in. konflikty społeczne (Jałowiecki 1988), konflikty lokalne (Starosta 2000), konflikty przestrzenne (Śleszyński, Solon [red.] 2010), konflikty ekologiczne/środowiskowe (Dutkowski 1995) – to wiele wskazuje na to, że wspólne są trzy przesłanki ich wystąpienia: 1) zaistnienie wydarzenia doprowadzającego do wywołania napięć w realizacji jednej lub kilku kluczowych funkcji społeczności; 2) kształtowanie różnorodnych interesów grupowych w układzie lokalnym w wyniku tego wydarzenia; 3) pojawienie się możliwości podejmowania przez określone grupy reakcji na zaistniałe zjawisko różnicujące postawy mieszkańców i prowadzące do ukształtowania się odmiennych interesów społecznych (Starosta 2000).

Ze względu na specyfikę podejścia (studium przypadku) przedmiotem badania są przykłady różnych efektów zewnętrznych tzw. niechcianych inwestycji, zmian użytkowania ziemi bądź zmian intensywności jej użytkowania, stąd też wielość przypadków syndromu NIMBY, które niekoniecznie bezpośrednio dotyczą ziemi (rolniczej) bądź nazwać go można konfliktem o ziemię *sensu stricto* – np. kontestowana lokalizacja farm wiatrowych (Badora 2010) czy infrastruktury drogowej / autostrad (Hackiewicz 2011). Wyczerpujący i krytyczny przegląd przykładów takich konfliktów przeprowadziły Maria Bednarek-Szczepańska i Karolina Dmochowska-Dudek w swojej pracy z 2016 r. traktującej o zagadnieniu NIMBY, pt. *Syndrom NIMBY na obszarach wiejskich w Polsce. Uwarunkowania i specyfika konfliktów wokół lokalizacji niechcianych inwestycji*.

Drugim wątkiem w geograficznych badaniach konfliktów jest próba kwantyfikacji skali (i rozmieszczenia zjawiska w przestrzeni geograficznej – mapowania). Przede wszystkim należy tutaj wspomnieć o badaniach prowadzonych w Instytucie Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN (IGiPZ PAN), a więc przede wszystkim o „Eksperckim Projekcie Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do roku 2033” opracowanym przez zespół pod kierunkiem Piotra Korcellego (2008), w którym na podstawie danych statystyki publicznej o aktualnym stanie użytkowania ziemi autorzy wyznaczyli potencjalne i faktyczne miejsca i typy konfliktów przestrzennych w Polsce występujących na różnych obszarach funkcjonalnych, tj. na obszarach silnie zurbanizowanych, w strefach oddziaływania większych miast oraz poza strefami wpływu większych miast – na obszarach z rozwiniętą funkcją rolniczą i odrębnie z funkcją ochronną. Ponadto oszacowano

skalę występowania konfliktów na 1110 gmin w Polsce, co stanowi 44% wszystkich gmin w kraju. Wkład IGiPZ PAN i Uniwersytetu Łódzkiego w tym zakresie widać w opracowaniu Bednarek-Szczepańskiej i Dmochowskiej-Dudek (2016), które dokonały mapowania konfliktów, wykorzystując informacje pojawiające się w środkach prasowych, tj. na podstawie kwerendy prasy regionalnej. Główną konkluzją było tu, że możliwe są do wyodrębnienia strefy konfliktów typu NIMBY, które na ogół zlokalizowane są na obrzeżach dużych miast (głównie tych powyżej 100 tys. mieszkańców): Poznania, Warszawy, Trójmiasta, Wrocławia, Opola, Kielc i Rzeszowa, a także w pasie pomiędzy aglomeracjami śląską i krakowską (Bednarek-Szczepańska, Dmochowska-Dudek 2016, s. 30).

Trzeci wątek rozwijany w badaniach geograficznych dotyczy konfliktów w strefie podmiejskiej/*peri-urban*, w strefach konwergencji miejsko-wiejskiej, na obrzeżach (przeważnie dużych) miast. Takie konflikty analizowali m.in. Jerzy Bański (1998) i Marcin Wójcik (2016), potwierdzając konkluzje płynące z badań zagranicznych dotyczące wyjątkowości przestrzeni, jaką tworzą obrzeża miejsko-wiejskie dla eskalacji tego rodzaju konfliktów ze względu na występowanie tam wielości funkcji, a także często odmiennych sposobów funkcjonowania tych obrzeży, ich interesów, wyobrażeń i wizji, a jednocześnie ograniczonych zasobów fizycznych. Ostatni wątek to badania lokalizujące konflikty przestrzenne na obszarach podlegających wzrastającej i upowszechniającej się presji turystycznej, szczególnie ze współistniejącą funkcją ochronną. Dotyczy to choćby badań konfliktów na obszarach Natura 2000 – stosunkowo powszechnej i obejmującej duże powierzchnie formy ochrony przyrody, która z jednej strony ogranicza presję turystyczną, a z drugiej wprowadza pewne obostrzenia dla występującej tam wcześniej funkcji rolniczej, stąd postulaty rekompensat i wzrost problemu szkód łowieckich związanych z dziką zwierzyną, która faktycznie poszerza przestrzeń do życia (Głogowska, Szendera, Chmielewski 2013).

Stosunkowo rzadkie są badania geografów koncentrujące się na konfliktach wokół kwestii prawnych własności ziemi lub nieruchomości. Zagadnienie to było przeważnie podnoszone w latach 90. XX w. ze względu na postępujący proces transformacji systemowej, z pilnym, aktualnym ówczesnie problemem wykorzystania ziemi pochodzącej z zasobów byłych gospodarstw społecznych (PGR, spółdzielni produkcyjnych), o takich konfliktach wspominał m.in. Jerzy Bański (1998).

5. Prawo a rozwiązywanie konfliktów przestrzennych

Jak wskazano powyżej, rola prawa w planowaniu przestrzennym wywołuje poważne wątpliwości i pogłębione dyskusje. Bardzo często debaty te obejmują kontekst tematyczny dotyczący konfliktów przestrzennych (Torre, Sabir, Pham 2021; Searle 2016). Stosowanie większości prawnych instrumentów planowania przestrzennego

(planów przestrzennych), zwłaszcza na szczeblu lokalnym, może bowiem znaleźć przełożenie na konflikty przestrzenne (Moroni i in. 2020; Buitelaar 2012). Sytuacje mogą być zróżnicowane: teoretycznie plany przestrzenne powinny stwarzać podstawy do ograniczania konfliktów przestrzennych, godzenia sprzecznych interesów (Nadin i in. 2018). W praktyce jednak może być inaczej – poszczególne plany przestrzenne mogą wręcz prowokować konflikty przestrzenne. Jak wskazuje się w literaturze, uwarunkowania dotyczące występowania konfliktów dotyczących dystrybucji, dostępu i korzystania z zasobów lokalnych w planach przestrzennych to jedna z najtrudniejszych kwestii do przełożenia na regulacje, a następnie na faktyczne działania – tj. praktykę planistyczną i zachowania aktorów (egzekwowanie prawa).

Oczywiście rola prawa w planowaniu przestrzennym powinna być rozumiana szerzej (podobnie jak relacje i wpływ prawa na konflikty przestrzenne). Niemniej to właśnie szeroko rozumiane relacje pomiędzy planami przestrzennymi a konfliktami przestrzennymi należy uznać za kluczowe przy precyzowaniu tej roli w danym systemie krajowym. Jednocześnie należy podkreślić, że:

- niniejsza analiza dotyczy przypadków, w których lokalne plany przestrzenne mają charakter regulacyjny i w których uchwalenie planu jest równoznaczne z momentem podjęcia realnej decyzji w sprawie zagospodarowania danego terenu;
- plany przestrzenne w różnych krajach mają zróżnicowane treści. Punktem odniesienia jest podstawowy zakres planów obejmujący: 1) wyznaczenie strefy planistycznej; 2) wskazanie wybranych parametrów zagospodarowania terenu (w tym niezbędnych ograniczeń). Jak wskazano powyżej, dotychczasowa (dominująca w wielu krajowych systemach) tradycyjna koncepcja dotycząca sposobu ujęcia planów przestrzennych jest niewystarczająca w obliczu aktualnych wyzwań;
- rola planów przestrzennych jest rozpatrywana szeroko – nie tylko obejmuje samo ich uchwalenie, ale też szersze konsekwencje obowiązywania (w tym możliwości podważania przed sądami).

W tym kontekście można wyodrębnić następujące obszary tematyczne, istotne z perspektywy konfliktów przestrzennych:

- partycypacja społeczna w planowaniu przestrzennym – zwłaszcza w zakresie konsultacji projektów przyszłych planów przestrzennych;
- formuła postanowień planów przestrzennych – optymalna treść, zakres szczegółowości/elastyczności;
- uwzględnianie w planowaniu przestrzennym i w planach przestrzennych perspektyw „sektorowych” (związanych w szczególności z ochroną środowiska, ochroną zabytków czy z wyzwaniem klimatycznymi);
- kwestionowanie postanowień planów przestrzennych (również przed sądami).

Partycypacja społeczna (dotycząca konkretnych instrumentów planowania przestrzennego) ma na celu m.in. właśnie ograniczenie przyszłych konfliktów

przestrzennych (Torre, Sabir, Pham 2021). Treść planów przestrzennych oraz sposób ujęcia postanowień planistycznych pozostawiają zróżnicowany zakres swobody użytkownikom przestrzennym, co również ogranicza lub determinuje konkretne ich zachowania. Zwłaszcza ograniczenia planistyczne prowokują poważne konflikty przestrzenne, można wręcz stwierdzić, że z perspektywy prawnej to najczęstsze, najłatwiej identyfikowalne podstawy konfliktów. Istotny wydaje się również kontekst dotyczący uwzględniania zagadnień sektorowych w planowaniu: uczestnikami konfliktów przestrzennych są zróżnicowane podmioty reprezentujące różne perspektywy i interesy, a także operujące odmienną terminologią (Rustiadi i in. 2018; Thorn 2012; der Dunk i in. 2011). Równie istotne (i relatywnie rzadko dostrzegane) wydaje się zagadnienie rozpatrywania konfliktów przestrzennych przez sądy. Od strony formalnej może to głównie przybierać formę rozpatrywania skarg na plany przestrzenne. Do wszystkich wskazanych zagadnień można również odnieść dyskusję dotyczącą interesu publicznego w planowaniu przestrzennym oraz sposobu jego identyfikowania (Wirawan i in. 2019; Wagner 2017; Bromley 2010). Kwestia ta przekracza wymiar prawny. Pozwala jednak wypracować pogląd na temat tego, które dobra (w razie ich kolizji) powinny mieć pierwszeństwo.

Z perspektywy planowania przestrzennego w Polsce wskazane zagadnienia powinny zostać pogłębione. Na podkreślenie zasługuje zwłaszcza niski poziom kultury planistycznej, który w powiązaniu ze słabościami prawa przyczynia się do pogłębiania chaosu przestrzennego (Śleszyński, Markowski, Kowalewski [red.] 2018; Cotella 2014). W warunkach chaosu przestrzennego, a także nadmiernej (w stosunku do innych krajowych systemów planowania przestrzennego) roli prawa własności w planowaniu przestrzennym kierunki możliwego rozwijania się konfliktów przestrzennych są zdecydowanie szersze niż w innych państwach (Śleszyński, Solon [red.] 2010). Z perspektywy właścicieli konkretnych nieruchomości (postrzegających prawo do zabudowy jako element prawa własności) konkretne ograniczenia przestrzenne zdecydowanie łatwiej prowokują konflikty przestrzenne. Ponadto na podkreślenie zasługuje rola specyficznego instrumentu – decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

Osobnego rozpatrzenia wymaga analiza postępowań sądowych (Jaśkiewicz-Kamińska 2021). W polskich realiach istnieje możliwość złożenia skarg do sądów na plany przestrzenne. Należy tu jednak zidentyfikować podstawową barierę: sądy administracyjne są „sądami prawa” (Ostrowska 2022). W sądach tych nie ma więc możliwości wykorzystania np. opinii biegłych urbanistów (Lorens i in. 2021). W konsekwencji bardzo często sądy „rozstrzygają” pojawiające się konflikty przestrzenne na podstawie kryteriów formalnoprawnych oderwanych od realnych celów i wartości planowania przestrzennego.

6. Podsumowanie

W artykule wyodrębniono kluczowe – zdaniem autorów – kierunki dyskusji o konfliktach przestrzennych w ujęciu koncepcji geograficzno-ekonomicznych, a następnie odniesiono je do kontekstu prawnego. Mimo oczywistych rozbieżności występujących między wskazanymi perspektywami można stwierdzić występowanie licznych punktów wspólnych.

Zapewne w najmniejszym zakresie wymiar związany z prawem planowania przestrzennego będzie uwzględniony przy podejmowaniu zagadnień dotyczących relacji człowieka z miejscem. Można jedynie zasygnalizować, że na postrzeganie miejsc i sposobu ich zagospodarowania niewątpliwie znacząco wpływa sposób rozumienia / podejście do prawa własności. Szersze (w stosunku do innych europejskich systemów) akcentowanie praw właścicieli nieruchomości w polskim systemie planowania przestrzennego determinuje również określone nastawienie właścicieli do miejsc. Dotyczy to również emocjonalnego nastawienia, przekonania o możliwościach szerszego (zgodnego z indywidualnymi oczekiwaniami właściciela) zagospodarowania terenu. Konsekwencją tego stanu rzeczy jest również wzmożona irytacja w przypadku, gdy organ administracji publicznej lub sąd administracyjny ze względów prawnych taką możliwość kwestionuje. Powyżej wskazano, że relacje człowieka do miejsca powinny stanowić przedmiot analiz również z zakresu psychologii, weryfikacji emocji.

Zdecydowanie szerzej można jednak uwzględnić rolę prawa w ramach analizy koncepcji dotyczących rozwoju miasta (a więc w kolejnym z wyodrębnionych kierunków dyskusji geograficzno-ekonomicznej na temat konfliktów przestrzennych). Zarówno wyodrębnianie poszczególnych kategorii stref miejskich, przypisywanie im konkretnych funkcji czy określanie zasad rozstrzygania kolizji funkcji w przeważającej liczbie przypadków wymaga uwzględnienia rozwiązań prawnych. Dotyczyć to będzie zakresu treści planów przestrzennych. To rozwiązania prawne mogą bowiem zarówno wspierać rozwój konkretnych funkcji terenu, jak i ograniczać skutki nadmiernego popytu na określone nieruchomości (np. na tereny otwarte). Niemniej jednak w wielu przypadkach zbyt szczegółowe regulacje prawne mogą wywierać rezultaty odmienne od oczekiwanych. Za kluczowe wyzwanie teoretyczne i badawcze należy więc uznać we wskazanym obszarze:

- dostosowanie optymalnych instrumentów prawnych do uwzględnienia potrzeb rozwoju poszczególnych stref miasta oraz stref podmiejskich (określanie relacji między prawnymi instrumentami planowania przestrzennego a rozwojem miasta);
- ograniczanie presji inwestycyjnej względem terenów wartościowych środowiskowo, przyrodniczo, kulturowo lub społecznie (określanie zakresu i sposobu dokonywania takich ograniczeń);

- doprecyzowanie formuły ochrony/rozwoju infrastruktury technicznej w planach przestrzennych.

Niewątpliwie uwarunkowania prawne mogą odgrywać również istotną rolę przy okazji dyskusji nad efektami zewnętrznymi, czyli kolejnym z wydzielonych obszarów tematycznych. Konsekwencje występowania negatywnych efektów zewnętrznych można bezpośrednio powiązać z wyodrębnianiem negatywnych skutków z perspektywy ładu przestrzennego (zagrożeń dla ładu przestrzennego, przejawów chaosu przestrzennego). W ujęciu prawnym można wskazać, że przynajmniej część efektów zewnętrznych prowadzi do ograniczenia uwzględniania interesu publicznego w planowaniu przestrzennym. Istotnym wyzwaniem pozostaje sposób identyfikacji konsekwencji efektów zewnętrznych oraz powiązanie ich ze sferą aksjologiczną w prawie planowania przestrzennego. To właśnie wskazane konsekwencje są trudne do jednoznacznego wykazania z perspektywy prawnej, jednocześnie pozostają one zauważalne z perspektywy pozaprawnej. Istotne wydaje się więc przynajmniej częściowe oparcie konkretnych rozstrzygnięć przestrzennych na pozaprawnych analizach identyfikujących konsekwencje efektów zewnętrznych. Istotne z perspektywy prawnej może być również zjawisko NIMBY. Konflikt między skalą lokalną i ponadlokalną, a także między interesem prywatnym i publicznym w pełni wpisuje się w dylematy prawne, w tym przekłada na zakres i częstotliwość odwołań od decyzji administracyjnych oraz skarg do sądów administracyjnych (a także na zarzuty formułowane w takich odwołaniach i skargach).

W kontekście problematyki planowania przestrzennego (czwartego z wyodrębnionych obszarów tematycznych) zidentyfikowano cztery kolejne tematy stanowiące przedmiot szczególnej uwagi w literaturze. Wymiar prawny jest bardzo istotny przy okazji analizy studiów przypadków – można wręcz wskazać, że zawsze powinien być tu uwzględniany. Przesądza on bowiem o realnych możliwościach oceny przesłanek konkretnego konfliktu przestrzennego, określenia możliwości rozwoju, jak również zakończenia konfliktu, a także sposobu udziału w nim poszczególnych jego uczestników. Trzeba uważać, aby przy tego rodzaju analizach przepisy prawne nie były przywoływane jedynie w sposób zdawkowy, który nie gwarantuje pogłębionego zbadania tematu (a tego rodzaju praktyki można zauważyć w literaturze). W takich przypadkach wskazane powołania nie mają bowiem wartości. Kontekst prawny jest również istotny przy ocenie zjawisk występujących na obszarach bezpośrednio graniczących z dużymi miastami, czyli dotyczy kolejnego z wyodrębnionych wcześniej tematów. W tym zakresie istotnymi zagadnieniami są w szczególności – optymalny sposób ochrony walorów poszczególnych terenów (w tym zagadnienie zmian przeznaczenia terenów rolnych) oraz określenie optymalnego poziomu szczegółowości regulacji prawnej. W przedmiotowym wypadku ingerencja prawna dotyczy bowiem przestrzeni z zauważalną bardzo silną presją urbanistyczną oraz

dynamicznymi zmianami. Z jednej strony regulacje prawne muszą więc chronić określone walory terenu, a z drugiej – zachowywać pewien poziom elastyczności. Pogodzenie wskazanych postulatów należy uznać za generalne zadanie prawa w systemach planowania przestrzennego, zapewne niemożliwe do pełnego osiągnięcia w każdym wymiarze, w odniesieniu do każdego rodzaju terenu. Można również dodać, że sposób ingerencji prawnej powinien być generalnie zróżnicowany dla poszczególnych terenów i w związku z powyższym sposób tej ingerencji może być powiązany z dyskusją na temat oszacowania skali konfliktów przestrzennych w przestrzeni geograficznej.

Kolejny kierunek analizy to określenie, w jaki sposób koncepcje geograficzno-ekonomiczne dotyczące konfliktów przestrzennych mogą być wykorzystywane z perspektywy stanowienia i stosowania prawa planowania przestrzennego. Należy tu wyodrębnić następujące kierunki (powiązane z czterema kierunkami obrazującymi możliwe ujęcie konfliktów przestrzennych w prawie planowania przestrzennego):

- dostosowanie do terenów zróżnicowanych z perspektywy kryteriów typologii przestrzeni geograficznej różnych rodzajów rozwiązań prawnych – to właśnie ze wskazanych powyżej analiz i stosowanych w nich teorii geograficzno-ekonomicznych wynika bezpośrednio konieczność specyficznego podejścia do poszczególnych terenów (ze szczególnym uwzględnieniem terenów podmiejskich i narażonych na presję turystyczną);
- szersze wykorzystanie analiz eksperckich jako uzasadnień rozstrzygnięć przestrzennych na szczeblu lokalnym – niniejszy postulat mocno wiąże się z poprzednim. Niemniej ma szerszy wymiar. Można wskazać, że w praktyce stosowania prawa występuje trudność uzasadnienia niektórych rozstrzygnięć przestrzennych nastawionych na ochronę ładu przestrzennego. Zwłaszcza w postępowaniach przed sądami ocena takich postulatów (a w konsekwencji rozstrzygnięcia związanych z nimi konfliktów przestrzennych) sprowadza się do wykładni przepisów prawnych. Nie ma możliwości uwzględniania opinii biegłych, a dokumentacja gminna (dotycząca np. przesłanek sporządzenia planów) jest uwzględniana w ograniczonym zakresie. Niewątpliwie istotnym kierunkiem jest stworzenie bardziej czytelnych ram pozwalających wziąć pod uwagę pozaprawne analizy eksperckie. Znów jednak trzeba je odnosić do specyfiki poszczególnych terenów (i możliwych do wystąpienia na nich rodzajów konfliktów przestrzennych);
- bardziej pogłębione odniesienie celów i wartości w planowaniu przestrzennym do wskazanych koncepcji geograficzno-ekonomicznych i w rezultacie próba szerszego ich przełożenia na wykładnię sądową – w analizowanym przypadku chodzi o pogłębioną analizę doktrynalną związaną z kluczowymi

celami i wartościami w planowaniu przestrzennym. Dotyczy to w szczególności pojęcia i sposobu rozumienia interesu publicznego w planowaniu przestrzennym.

Próba syntezy geograficzno-ekonomicznego wymiaru konfliktów przestrzennych z ich wymiarem prawnym pozwala doprecyzować pewne priorytety badawcze, możliwe do uwzględnienia szczególnie w polskim systemie planowania przestrzennego. W artykule podjęto próbę wykazania wzajemnych zależności między dwiema płaszczyznami tematycznymi, zwracając jednocześnie uwagę na pojawiające się wyzwania i problemy. Wszystko wskazuje na to, że teorie i koncepcje geograficzno-ekonomiczne, wraz z opierającymi się na nich wynikami badań, mogą być – przynajmniej do pewnego stopnia – użyteczne w kształtowaniu prawodawstwa dotyczącego planowania przestrzennego, a dzięki temu uwzględniać nowe i zmieniające się wzorce użytkowania ziemi oraz procesy i zjawiska społeczno-gospodarcze znajdujące wyraz w występujących coraz powszechniej konfliktach przestrzennych. Nie budzi wątpliwości konieczność szerokich, interdyscyplinarnych analiz dotyczących konfliktów, których przeprowadzenie jest niezbędne do realizacji celów zrównoważonego rozwoju, w tym ochrony zasobów naturalnych (np. ziemi), różnorodności biologicznej i odporności na zmiany klimatyczne. Na tym tle szersze określanie zależności między prawem, sposobem konstrukcji planistycznych norm prawnych, kierunkami i uwarunkowaniami ich wykładni a sferą związaną z ich ujęciem geograficzno-ekonomicznym wydaje się bardzo ważne i potrzebne z perspektywy realizacyjnej.

Bibliografia

- Albrechts L., Alden J., Da Rosa Pires A. (red.) (2001). *The Changing Institutional Landscape of Planning*. Aldershot: Ashgate.
- Alvarez-Sousa A. (2018). The problems of tourist sustainability in cultural cities: Socio-political perceptions and interest management. *Sustainability*, 10 (2), 503. DOI:10.3390/su10020503.
- Badora K. (2010). Lokalizacja farm wiatrowych w południowej części województwa opolskiego a uwarunkowania przyrodniczo-krajobrazowe. *Inżynieria Ekologiczna*, 23, 97–107.
- Bański J. (1998). *Gospodarka ziemią w Polsce w okresie restrukturyzacji*. Warszawa: Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. Stanisława Leszczyckiego PAN.
- Bauby P. (2018). Conditions of convergence between public economy and social economy organisations: From the diversity of models to a successful hybridisation through new governance. W: P. Bance (red.). *Providing Public Goods and Commons: Towards Coproduction and New Forms of Governance for a Revival of Public Action* (s. 293–299). CIRIEC Studies Series, 1. Liège: Université de Liège.

- Bednarek-Szczepańska M., Dmochowska-Dudek K. (2016). *Syndrom NIMBY na obszarach wiejskich w Polsce. Uwarunkowania i specyfika konfliktów wokół lokalizacji niechcianych inwestycji*. Seria: Prace Geograficzne, 225. Warszawa: Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. Stanisława Leszczyckiego PAN.
- Beinat E. (2001). A methodology for the analysis of spatial conflicts in transport policies: Overview and applications. W: J. Stillwell, H. Scholten (red.). *Land Use Simulation for Europe* (s. 193–210). Amsterdam: Kluwer Academic Publishers.
- Berry B.J.L. (1963). *Commercial Structure and Commercial Blight*. Seria: Department of Geography Research Paper, 85. Chicago: The University of Chicago.
- Brogden M.J., Greenberg J.B. (2003). The fight for the West: A political ecology of land use conflicts. *Human Organization*, 62 (3), 289–298.
- Bromley D.W. (2010). Property rights and land use conflicts: Reconciling myth and reality. W: R.J. Johnston, S.K. Swallow (red.). *Economics and Contemporary Land Use Policy* (s. 64–78). New York: Routledge.
- Buitelaar E. (2012). The fraught relationship between planning and regulation: Land use plans and the conflicts in dealing with uncertainty. W: B. Needham, T. Hartmann (red.). *Planning by Law and Property Rights Reconsidered* (s. 207–218). New York: Routledge.
- Burgess E.W. (1925). The growth of the city: An introduction to a research project. W: R. Park, E. Burges, R.D. McKenzie (red.). *The City* (s. 47–62). Chicago: The University of Chicago Press.
- Butler C. (2009). Critical legal studies and the politics of space. *Social & Legal Studies*, 18 (3), 313–332. DOI:10.1177/0964663909339084.
- Campbell S. (1996). Green cities, growing cities, just cities? Urban planning and the contradictions of sustainable development. *Journal of the American Planning Association*, 62 (3), 296–331.
- Centemeri L. (2009). Environmental damage as negative externality: Uncertainty, moral complexity and the limits of the market. *e-cadernos CES*, 5. DOI:10.4000/eces.266.
- Certomà C., Martellozzo F. (2019). Introduzione. W: F. Salvatori (red.). *L'apporto della Geografia tra Rivoluzioni e Riforme. Atti del XXXII Congresso Geografico Italiano (Roma, 7–10 giugno 2017)* (s. 1105–1108). Roma: A.Ge.I.
- Chojnicki Z. (1999). *Podstawy metodologiczne i teoretyczne geografii*. Poznań: Bogucki Wydawnictwo Naukowe.
- Cieślak I. (2019). Spatial conflicts: Analyzing a burden created by differing land use. *Acta Geographica Slovenica*, 59 (2), 43–57. DOI:10.3986/AGS.5181.
- Coppens T. (2011a). *Conflict and Conflict Management in Strategic Urban Projects*. Heverlee: Katholieke Universiteit Leuven, Groep Wetenschap & Technologie, Arenberg Doctoraatsschool.
- Coppens T. (2011b). Understanding land-use conflicts in strategic urban projects: Lessons from Gent Sint-Pieters. W: S. Oosterlynck, J. van der Broeck, L. Albrechts, F. Moulaert, A. Verhetsel (red.). *Strategic Spatial Projects: Catalysts for Change* (s. 189–211). RTPI Library Series. Oxon: Routledge.
- Cotella G. (2014). Spatial planning in Poland between European influence and dominant market forces. W: M. Reimer, P. Getimis, H. Blotevogel (red.). *Spatial Planning*

- Systems and Practices in Europe: A Comparative Perspective on Continuity and Changes* (s. 271–273). New York: Routledge.
- Darby S., Torre A. (2013). Conflicts over farmland uses and the dynamics of “agri-urban” localities in the Greater Paris Region: An empirical analysis based on daily regional press and field interviews. *Land Use Policy*, 33, 90–99. DOI:10.1016/j.landusepol.2012.12.014.
- Dmochowska-Dudek K. (2014). Konflikty społeczno-przestrzenne jako nowy przedmiot badań geografii społecznej. W: W. Maik, K. Rembowska, A. Suliborski (red.). *Dorobek polskiej geografii po konferencji w Rydzynie. Ocena krytyczna* (s. 143–153). Seria: Podstawowe idee i koncepcje w geografii, 8. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Dunk A. von der (2011). *Spatially Explicit Analysis of Land-Use Conflicts in Northern Switzerland: New Approaches for Investigating a Complex Phenomenon*. Rozprawa doktorska. Zurich: ETH Zurich.
- Dunk A. von der, Grêt-Regamey A., Dalang T., Hersperger A.M. (2011). Defining a typology of peri-urban land-use conflicts – A case study from Switzerland. *Landscape and Urban Planning*, 101 (2), 149–156. DOI:10.1016/j.landurbplan.2011.02.007.
- Dutkowski M. (1995). *Konflikty w gospodarowaniu dobrami środowiskowymi*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Engström G., Gren A. (2017). Capturing the value of green space in urban parks in a sustainable urban planning and design context: Pros and cons of hedonic pricing. *Ecology and Society*, 22 (2), 21. DOI:10.5751/ES-09365-220221.
- Forester J. (1999). *The Deliberative Practitioner: Encouraging Participatory Planning Processes*. Boston: Massachusetts Institute of Technology Press.
- Germain R.H., Floyd D.W. (1999). Developing resource-based social conflict models for assessing the utility of negotiation in conflict resolution. *Forest Science*, 45 (3), 394–406.
- Głogowska M., Szendera W., Chmielewski W. (2013). Konflikty społeczne na obszarach Natura 2000 w Polsce. *Woda-Środowisko-Obszary Wiejskie*, 13 (4), 31–41.
- Gołąb-Korzeniowska M. (2008). Konflikty środowiskowe w rozwoju struktury przestrzennej regionu metropolitalnego. *Czasopismo Techniczne*, 5A, 61–73.
- Grochowska A. (2016). *Konflikty przestrzenne w planowaniu przestrzennym obszarów metropolitalnych na przykładzie Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego*. Seria: Rozprawy Naukowe Instytutu Geografii i Rozwoju Regionalnego Uniwersytetu Wrocławskiego, 38. Wrocław: Uniwersytet Wrocławski.
- Hackiewicz M. (2011). Społeczne i prawne aspekty konfliktów na tle zagospodarowania przestrzennego na przykładzie budowy obwodnicy Milanówka i Grodziska Mazowieckiego. *MAZOWSZE Studia Regionalne*, 6, 123–148.
- Healey P. (2003). Collaborative planning in perspective. *Planning Theory*, 2 (2), 101–123. DOI:10.1177/1473095203002200.
- Herbst K. (2014). Partycypacja a prawo do miasta. W: Towarzystwo Urbanistów Polskich, Oddział w Warszawie (red.). *Partycypacja społeczna w planowaniu przestrzennym* (s. 16–32). Konferencja Towarzystwa Urbanistów Polskich Oddziału w Warszawie oraz Biura Architektury i Planowania Przestrzennego Urzędu m.st. Warszawy. Warszawa: Towarzystwo Urbanistów Polskich, Oddział w Warszawie.

- Hite J. (1998). *Land Use Conflicts on the Urban Fringe: Causes and Potential Resolutions*. Clemson SC: Strom Thurmond Institute, Clemson University.
- Horst D. van der, Toke D. (2010). Exploring the landscape of wind farm developments: Local area characteristics and planning process outcomes in rural England. *Land Use Policy*, 27 (2), 214–221. DOI:10.1016/j.landusepol.2009.05.006.
- Hu H., Zhang J., Chu G., Yang J., Yu P. (2018). Factors influencing tourists' litter management behavior in mountainous tourism areas in China. *Waste Management*, 79, 273–286.
- Iacoponi L. (2004). La complementarità fra città e campagna per lo sviluppo sostenibile: Il concetto di bioregione. *Rivista di Economia Agraria*, 59 (4), 43–47.
- Iadicola P. (1990). Three sociological perspectives on space and spatial problems. *Michigan Sociological Review*, 4, 46–62.
- Jałowiecki B. (1988). *Spoleczne wytwarzanie przestrzeni*. Warszawa: Książka i Wiedza.
- Jaśkiewicz-Kamińska S. (2021). The role of administrative courts in shaping the development directions of the sustainable development principle: Remarks regarding case-law in environmental protection and spatial planning cases. *Ekonomia i Prawo*, 20 (4), 79–95. DOI:10.12775/EiP.2021.046.
- Joerin F., Thériault M., Musy A. (2001). Using GIS and outranking multicriteria analysis for land-use suitability assessment. *International Journal of Geographical Information Science*, 15 (2), 153–174. DOI:10.1080/13658810051030487.
- Kalande W. (2008). *Kenyan Land Disputes in the Context of Social Conflict Theories*. FIG Commission 7th Annual Meeting and Open Symposium on Environment and Land Administration, Verona, Italy, 13th September 2008.
- Kikosicka K. (2014). Partycypacja społeczności lokalnej w planowaniu przestrzennym (przykład gminy Dąbrowice). *Acta Universitatis Lodzianis. Folia Geographica Socio-Oeconomica*, 16, 97–113.
- Korcelli P., Degórski M., Komornicki T., Markowski T., Szlachta J., Węclawowicz G., Zaleski J., Zaucha J., Drzazga D. (2008). *Ekspercki Projekt Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do roku 2033*. Warszawa: Zespół Ekspertów Naukowych do spraw Zagospodarowania Przestrzennego Kraju.
- Kreichauf R. (2018). From forced migration to forced arrival: The campization of refugee accommodation in European cities. *Comparative Migration Studies*, 6 (7), 1–22. DOI:10.1186/s40878-017-0069-8.
- Lechowska E. (2022). *Planowanie przestrzenne na poziomie lokalnym. Powiązanie teorii z praktyką*. Seria: Studia Cykl Monografii, 15/207. Warszawa: Polska Akademia Nauk. Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju.
- Leffers D., Wekerle G.R. (2019). Land developers as institutional and postpolitical actors: Sites of power in land use policy and planning. *Environment and Planning A*, 52 (2). DOI:10.1177/0308518X19856628.
- Libby L.W., Sharp J.S. (2003). Land-use compatibility, change, and policy at the rural-urban fringe: Insights from social capital. *American Journal of Agricultural Economics*, 5 (85), 1194–1200. DOI:10.1111/j.0092-5853.2003.00529.x.

- Lorens P., Ciesielski M., Mikuła Ł., Nowak M. (2021). *Współczesne wyzwania związane z kształtowaniem systemu planowania miejscowego*. Seria: Policy Brief KPZK PAN, 3. Warszawa: Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN.
- Mann C., Jeanneaux P. (2009). Two approaches for understanding land-use conflict to improve rural planning and management. *Journal of Rural and Community Development*, 4 (1), 118–141.
- Marta-Pedroso C., Laporta L., Gama I., Domingos T. (2018). Economic valuation and mapping of Ecosystem Services in the context of protected area management (Natural Park of Serra de São Mamede, Portugal). *One Ecosystem*, 3, e26722. DOI:10.3897/oneeco.3.e26722.
- Maruna M., Crnčević T., Milojević M.P. (2019). The institutional structure of land use planning for urban forest protection in the post-socialist transition environment: Serbian experiences. *Forests*, 10, 560. DOI:10.3390/f10070560.
- Milczarek-Andrzejewska D., Zawalińska K., Czarnecki A. (2018). Land-use conflicts and the common agricultural policy: Evidence from Poland. *Land Use Policy*, 73, 423–433. DOI:10.1016/j.landusepol.2018.02.016.
- Moroni S., Buitelaar E., Sorel N., Cozzolino S. (2020). Simple planning rules for complex urban problems: Toward legal certainty for spatial flexibility. *Journal of Planning Education and Research*, 40 (3), 320–331. DOI:10.1177/0739456X18774122.
- Nadin V., Fernández-Maldonado A., Zonneveld W., Stead D., Dąbrowski M., Piskorek K., Sarkar A., Schmitt P., Smas L., Cotella G., Rivolin U., Solly A., Berisha E., Pede E., Seardo B., Komornicki T., Goch K., Bednarek-Szczepańska M., Degórska B., Szejgiec-Kolenda B., Śleszyński P., Lüer C., Böhme K., Nedovic-Budic Z., Williams B., Varghese J., Colic N., Knaap G., Csák L., Faragó L., Mezei C., Kovács I., Pamer Z., Reimer M., Münter A. (2018). *COMPASS – Comparative Analysis of Territorial Governance and Spatial Planning Systems in Europe Applied Research 2016–2018*. Final Report. Luxembourg: ESPON, European Commission.
- Nadin V., Stead D., Dąbrowski M., Fernandez-Maldonado A.M. (2020). Integrated, adaptive and participatory spatial planning: Trends across Europe. *Regional Studies*, 55 (5), 791–803. DOI:10.1080/00343404.2020.1817363.
- Nicholls D., Cotterill K. (2018). *Heritage Conservation and Character Protection in Brisbane: An Update*. Brisbane: HopgoodGanim Lawyers.
- OECD [Organisation for Economic Cooperation and Development] (2018). *OECD Przeglądy Polityk Rozwoju Obszarów Wiejskich: Polska 2018*. Seria: OECD Rural Policy Reviews. Paris: OECD Publishing. DOI:10.1787/9788376106625-pl.
- Ostrowska A. (2022). *Niepewność sytuacji prawnej jednostki w sferze stanowienia i obowiązywania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Peterson G.G. (1989). *Modeling Perception of, and Response to, Suburban Land Use Change: A Case Study of Paradise Valley, Arizona*. Rozprawa doktorska, Department of Geography and Regional Development, University of Arizona. Ann Arbor: University Microfilms International.

- Puls K., May M. (2020). Disentangling spatial conflicts in mental perspective taking. *Acta Psychologica*, 207, 103078. DOI:10.1016/j.actpsy.2020.103078.
- Reimer M., Getimis P., Blotevogel H. (2014). Spatial planning systems and practices in Europe: A comparative perspective. W: M. Reimer, P. Getimis, H. Blotevogel (red.). *Spatial Planning Systems and Practices in Europe* (s. 1–20). New York: Routledge.
- Robinson D., Graham N. (2018). Legal pluralisms, justice and spatial conflicts: New directions in legal geography. *Geographical Journal*, 184 (1), 3–7. DOI:10.1111/geoj.12247.
- Ruoso L.-E., Plant R. (2018). A politics of place framework for unravelling peri-urban conflict: An example of peri-urban Sydney, Australia. *Journal of Urban Management*, 7, 57–69. DOI:10.1016/j.jum.2018.05.001.
- Rustiadi E., Barus B., Iman L.S., Mulya S.P., Pravitasari A.E., Antony D. (2018). Land use and spatial policy conflicts in a rich-biodiversity rain forest region: The case of Jambi province, Indonesia. W: Y. Himiyama (red.). *Exploring Sustainable Land Use in Monsoon Asia* (s. 277–296). Singapore: Springer.
- Sairinen R., Tiainen H., Mononen T. (2017). Talvivaara mine and water pollution: An analysis of mining conflict in Finland. *The Extractive Industries and Society*, 4 (3), 640–651. DOI:10.1016/j.exis.2017.05.001.
- Searle G. (2016). Strategic planning and land use planning conflicts: The role of statutory authority. W: L. Albrechts, A. Balducci, J. Hillier (red.). *Situated Practices of Strategic Planning* (s. 333–346). London: Routledge.
- Starosta P. (2000). Konflikt lokalny. W: M. Malikowski, Z. Seręga (red.). *Konflikty społeczne w Polsce w okresie zmian systemowych: Studia, komunikaty, eseje* (s. 13–24). Rzeszów: Wydawnictwo WSP.
- Śleszyński P., Kowalewski A., Markowski T., Legutko-Kobus P., Nowak M. (2020). The contemporary economic costs of spatial chaos: Evidence from Poland. *Land*, 9 (7), 214. DOI:10.3390/land9070214.
- Śleszyński P., Markowski T., Kowalewski A. (red.) (2018). *Studia KPZK PAN*, 182: *Studia nad chaosem przestrzennym*, 3: Synteza. Uwarunkowania, skutki i propozycje naprawy chaosu przestrzennego.
- Śleszyński P., Solon J. (red.) (2010). *Prace planistyczne a konflikty przestrzenne w gminach*. Seria: Studia KPZK PAN, 130. Warszawa: Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN.
- Thorn A. (2012). *An Institutional Analysis of Land Use Conflicts in Ontario: The Significance of Risk and Institutional Trust*. Paper presented at the Canadian Political Science Association meeting, 13–16 June, 2012, Edmonton, Canada.
- Tokajuk J. (2011). Konflikty przestrzenne na styku istniejącej zabudowy zagrodowej i planowanej zabudowy mieszkaniowej na terenach wsi strefy podmiejskiej włączonych do obszaru miasta Białegostoku. *Przestrzeń i Forma*, 15, 311–320.
- Torre A., Melot R., Magsi H., Bossuet L., Cadoret A., Caron A., Darly S., Jeanneaux P., Kirat T., Pham H.V., Kolokouris O. (2014). Identifying and measuring land-use and proximity conflicts: Methods and identification. *SpringerPlus*, 3, 85. DOI:10.1186/2193-1801-3-85.

- Torre A., Sabir M., Pham H.V. (2021). Socioeconomic conflicts and land-use issues in context of infrastructural projects. *Asia-Pacific Journal of Regional Science*, 5, 241–260. DOI:10.1007/s41685-020-00157-5.
- Wagner E.S.V. (2017). *The Place of Private Property in Land Use Law: A Relational Examination of Ontario's Quarry Conflicts*. Rozprawa doktorska. North York: Osgoode Hall Law School of York University.
- Wexler M.N. (1996). A sociological framing of the NIMBY (Not-In-My-Backyard) syndrome. *International Review of Modern Sociology*, 26 (1), 91–110.
- Wirawan B., Utama S., Suratno I.R., Tambunan J.R., Muthadir A., Mulyana W., Setiono I., Wicaksono A., Afiff S.A. (2019). *Spatial Planning, Land Tenure, and Increasing Conflicts over Land Claims in Sumatera and Kalimantan: Economic Development, Policy Dynamics, and the Pace of Investment*. Jakarta: Conflict Resolution Unit.
- Wójcik M. (2016). Selected problems of contemporary socio-spatial changes in peri-urban areas of the city of Łódź (Poland). *Geographia Polonica*, 89 (2), 169–186. DOI:10.7163/GPol.0052.
- Yeates M.H. (1965). Some factors affecting the spatial distribution of Chicago land values: 1910–1960. *Economic Geography*, 41, 55–70.

Spatial Conflicts: Between the Geographic-Economic and Legal Dimensions

Abstract: In recent decades, spatial conflicts have become an important research issue addressed by representatives of various scientific disciplines. However, the diversity of theories and approaches to analysing conflicts has formed certain methodological obstacles between disciplines, limiting knowledge transfer and making it difficult to integrate research results. In the scientific literature on spatial conflicts, works by geographers and planners prevail, for whom geographic space marks the key research perspective. On the other hand, anchoring the conflict analysis solely in the legal aspect excessively focuses attention on legal regulations neglecting other relevant factors – economic, social and geographic ones. The paper aimed to recognise how the legal aspect is considered in the key geographic-economic concepts utilised in studying spatial conflicts. Key theoretical and research challenges in analysing spatial conflicts were identified as well as the linkages between the two approaches to spatial conflicts. Directions for the possible framing of conflicts in spatial planning legislation were also identified. It was shown that spatial-economic theories and concepts could be useful in shaping spatial planning legislation, thus considering changing land use patterns and socio-economic processes and phenomena expressed in the increasingly common spatial conflicts.

Keywords: spatial conflicts, land-use conflicts, spatial planning, geographical-economic theories and concepts, legal aspect, legal perspective.